

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Лі Сяоя

УДК 378.015.3:159.955]:745/749(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА В
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

015 – професійна освіта,
спеціалізація – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

_____/_____/_____
Підпис, ініціали та прізвище здобувача

Науковий керівник:
Шехавцова Світлана Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор

Старобільськ – 2021

АНОТАЦІЯ

Лі Сяоя. Формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)». – Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», Старобільськ, 2021.

Дисертація є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі – **«Теоретичні засади формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва»** – на підставі вивчення науково-педагогічної літератури здійснено аналіз ключового поняття дослідження «креативна компетентність майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва», подано його оновлене трактування; на основі вивчення наукових підходів запропоновано зміст і структуру креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва як сучасного педагогічного феномену; теоретично обґрунтовано педагогічні умови щодо формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

З'ясовано, що численні дослідження зазначеної проблеми не вирішують проблему формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, оскільки вона розроблена недостатньо повно і не знайшла достатнього висвітлення в сучасних наукових студіях. Дослідження проблеми в контексті загальноприйнятих

підходів (компетентнісний, системний, діяльнісний та індивідуально-креативний) дозволило встановити, що до структури креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва входять такі компоненти, як ціннісно-мотиваційний, професійно-когнітивний, креативно-діяльнісний та рефлексивний.

Визначено, що в межах компетентнісного підходу науковці виокремлюють три рівні готовності випускника закладу вищої освіти до виконання професійної діяльності, а саме: перший рівень, що припускає елементарну готовність випускника закладу вищої освіти до виконання професійної діяльності, включаючи здобуті ним теоретичні знання, однак при цьому йому бракує практичних умінь і навичок; другий рівень, який припускає здійснення фахівцем роботи на достатньому рівні без будь-яких перешкод за готовими розробками, конкретними технологіями без належного творчого пошуку; компетентнісний рівень готовності фахівця до високопродуктивної, креативної праці, де одним зі складників є прояв високого рівня креативної компетентності.

Установлено, що системний підхід надає можливість визначити не тільки кількісне, а й якісне формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва та зробити певні припущення щодо перспектив розвитку організації системи освіти, якісних змін у змісті системи освіти та методах освіти на всіх її рівнях відповідно до вимог сучасного суспільства. Сутність системного підходу до організації освітнього процесу з формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва включає: аналіз вихідних умов (мети навчання, змісту програми курсу тощо); розробку системи навчальних матеріалів та технологію їх використання з наступною перевіркою і внесенням необхідних коректив; заключну перевірку й оцінку системи.

Доведено, що специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва полягає в тому, що саме декоративно-прикладне мистецтво стає поліфункційним, тобто слугує інструментом

пізнання дійсності в ретроспективному аспекті, формує ціннісні орієнтації, стає засобом спілкування і джерелом креативного натхнення людини. Специфічною педагогічною особливістю декоративно-прикладного мистецтва є те, що перед майбутнім фахівцем постає необхідність здійснювати індивідуальну креативну діяльність, яка надає широкі можливості мотивації щодо формування креативної компетентності.

Виокремлено та сформульовано такі педагогічні умови формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, як: формування особистісно спрямованої мотивації майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва на оволодіння креативною компетентністю; дотримання етапності й послідовності в процесі формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти; створення індивідуально-креативного середовища як засобу формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

У другому розділі – **«Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва»** – теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

Розроблено критерії й показники сформованості креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, рефлексивний. Відповідно визначено рівні (високий, середній, низький) сформованості креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва та детально описано. Нами було встановлено, що більшість студентів має низький та середній рівні сформованості креативної компетентності. Низький рівень сформованості креативної компетентності майбутніх фахівців контрольної та експериментальної груп демонструє відсутність прагнення до

професійного вдосконалення, стійких ціннісних установок, креативних настанов; наявність лише деяких сформованих ознак креативної компетентності; низьку потребу в особистісній ініціативі; низький рівень сприйняття нововведень; володіння теоретичними знаннями з декоративно-прикладного мистецтва, утім, низький рівень пізнавальної та креативної активності; неадекватність самооцінки рівня власної креативної компетентності, що відображається на рівні декоративно-прикладної мистецької рефлексії.

У результаті впровадження першої педагогічної умови формування особистісно спрямованої мотивації майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва на оволодіння креативною компетентністю визначено, що формування особистісно спрямованої мотивації в майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва уможливить особистісне прагнення майбутніх фахівців до пізнання процесів і явищ у декоративно-прикладному мистецтві; прояв інтересу майбутніх фахівців до творчої самореалізації в галузі декоративно-прикладного мистецтва; прагнення до самовдосконалення майстерності й новаторства; задоволення від самооцінки у професійній придатності в процесі кар'єрного зростання.

Упровадження в освітній процес другої педагогічної умови – дотримання етапності й послідовності в процесі формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти – передбачало оновлення елементів змісту освітніх дисциплін, які традиційно розкривають сутність і специфіку професійної підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва цього напрямку, установлення міждисциплінарних зв'язків, посилення спрямованості освітніх програм на забезпечення ефективності креативної підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти.

Реалізація третьої педагогічної умови – створення індивідуально-креативного середовища як засобу формування креативної компетентності

майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва – дала можливість розвинути інтуїцію, творче мислення та креативність майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва; їхню здатність уникати духовної кризи; підвищити внутрішні креативні ресурси майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва та здатність подолання внутрішніх бар'єрів; усвідомити власні негативні риси, що сприяло виникненню у свідомості майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва ідеальної моделі майбутньої креативності як головного орієнтира професійного саморозвитку; сприяло визначенню власного креативного індивідуального стилю.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше теоретично обґрунтовано* педагогічні умови формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, що передбачають: формування особистісно спрямованої мотивації майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва на оволодіння креативною компетентністю; дотримання етапності й послідовності в процесі формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва в закладах вищої освіти; створення індивідуально-креативного середовища як засобу формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва; *уточнено* сутність і структуру креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва; удосконалено форми й методи формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, методи діагностики ефективності організації освітнього процесу в закладах вищої освіти; *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про особливості професійної підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва, критеріальні ознаки й рівні креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблені педагогічні умови формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва можуть бути використані

викладачами фахових дисциплін, а також кураторами для формування вмінь та навичок прогнозування, прийняття нестандартних креативних рішень, формування власного креативно-індивідуального стилю; умінь самоаналізу результатів власної практичної діяльності; переосмислення власної креативної діяльності; здатності використовувати креативний підхід у самостійній практичній діяльності.

Ключові слова: креативність, креативна діяльність, креативне мислення, компетенція, компетентність, креативна компетентність, майбутні фахівці, декоративно-прикладне мистецтво, професійна підготовка, індивідуально-креативне середовище, індивідуально-креативний стиль.

Список публікацій здобувача

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. Лі Сяоя. Креативність в системі професійної підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва Інформаційна культура студентської молоді в нових освітніх умовах // Вісн. Луган. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка : Педагогічні науки. 2020. № 5(336). С. 117-125.

2. Лі Сяоя. Методологічні підходи до осмислення змісту креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва // Імідж сучасного педагога : Педагогічні науки. 2020. № 6(195). С. 47-50.

3. Лі Сяоя. Педагогічне обґрунтування структури креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва // Фізико-математична освіта. 2020. Випуск 4(26). С. 61-66.

4. Лі Сяоя. Етапи формування креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва // Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. 2021. Вип. 12 (168). С. 217-220.

5. Li, Xiaoxia; Shekhavtsova, Svitlana (2021). CREATION OF A CREATIVE ENVIRONMENT AS A MEANS OF FORMING THE CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN DECORATIVE AND APPLIED ARTS. Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 02 (30). - Available at: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/223.html> (accessed 30 March 2021).

Статті в інших виданнях, матеріали конференцій:

6. Лі Сяоя. Креативність як психолого-педагогічна категорія // Зб. наукових праць I Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки», Київ. 2020. С. 298-303.

7. Лі Сяоя. Системність в структурі креативної компетентності майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва // Збірник наукових праць Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток освіти, науки та бізнесу: результати 2020», Дніпро. 2020. С. 608-610.

8. Лі Сяоя. Сучасне розуміння поняття «креативна компетентність» майбутніх фахівців в педагогічному дискурсі // Збірник наукових праць VII Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Actual trends of modern scientific research», Мюнхен, Германія. 2021. С. 353-355.

9. Лі Сяоя. Особистісно-спрямована мотивація майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва // Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук», Одеса. 2021. С.74-77.

ABSTRACT

Li Xiaoxia. Formation of creative competence of future arts and crafts specialists in higher education institutions. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Specialty 015 «Professional education (for specialisms)». – State Institution «Luhansk Taras Shevchenko National University». – Starobil's`k, 2021.

The thesis is a theoretical and experimental study of the problem of creative competence of future arts and crafts specialists in higher education.

In the **Introduction** the relevance and expediency of the chosen topic are substantiated, the object, subject, purpose, tasks, research methods are formulated, scientific novelty, practical value of work are revealed, information on approbation and implementation of the received results is given.

In the first chapter – «**Theoretical principles of the formation of creative competence of future arts and crafts specialists**» – based on the study of scientific and pedagogical literature, the analysis of the key concept of research «creative competence of future arts and crafts specialists», given its updated interpretation; based on the study of scientific approaches, the content and structure of creative competence of future arts and crafts specialists as a modern pedagogical phenomenon are proposed; pedagogical conditions theoretically substantiated regarding the formation of creative competence of future arts and crafts professionals.

It was found out that numerous studies concerning this particular problem do not solve the issue of forming the creative competence of future arts and crafts specialists, as it is not fully developed. Furthermore, sufficient coverage was not found in the modern scientific research. The study of the problem in the context of generally accepted approaches (competence, system, activity and individual-creative) allowed establishing the fact that the structure of creative competence of future arts and crafts professionals includes such components as value-motivational, professional-cognitive, creative-reflective and reflective.

It is determined that scientists distinguish three levels of readiness of a graduate of the higher education institution to perform functional duties within the functioning of the competency approach: the first level involves basic readiness of the graduate of the higher education institution to perform job duties, including theoretical knowledge, however, he lacks practical skills; the second level involves the implementation of a specialist's work at the functional level without any obstacles to ready-made developments (guidelines), specific technologies with no need of a proper creative search; competence level of readiness of a specialist for highly productive and innovative work, where one of the components is a demonstration of a high level of creative competence.

It is established that the systematic approach provides an opportunity to determine not only quantitative but also qualitative formation of creative competence of future arts and crafts specialists and make certain assumptions about the perspectives of the education system, qualitative changes in the content of the education system and methods at all levels according to the requirements of modern society. The essence of a systematic approach to the organization of the educational process for the formation of creative competence of future arts and crafts contains of: analysis of the initial conditions (a purpose of studying, content of the course program, etc.); development of a system of educational materials and technology of their use with the subsequent revision and making necessary adjustments; final verification and evaluation of the system.

It is proved that the specifics of professional of future arts and crafts specialists becomes multifunctional, which means it stands out as a tool for learning about reality in retrospect, it forms a value orientation, becomes a device of communication and a source of inspiration. It is a specific pedagogical feature of arts and crafts that the future specialist faces the need to carry out individual-creative activities, which provides great opportunities for motivation concerning the formation of creative competence.

The following pedagogical conditions for the formation of creative competence of future arts and crafts specialists have been distinguished and

formulated: formation of personality-oriented motivation of future arts and crafts specialists in order to master creative competence; observance of stages and consistency in the process of formation of creative competence of future arts and crafts specialists in higher education institutions; creation of an individual-creative environment as a tool of forming the creative competence of future arts and crafts specialists.

In the second chapter – **«Experimental verification of the effectiveness of pedagogical conditions for the formation of creative competence of future arts and crafts specialists»** – the pedagogical conditions for the formation of creative competence of future arts and crafts specialists are substantiated, meaningfully developed and experimentally tested.

The criteria of formation of creative competence of future arts and crafts specialists are quite advanced: motivational, cognitive, activity, reflexive. Accordingly, their indicators (high, medium, low) are determined and particularly described. It was figured out that most of the students have low and medium creative competence. The low level of formation of creative competence of future specialists of the control and experimental groups demonstrates the lack of desire for professional development, the lack of stable values and creative guidelines; the presence of only some formed signs of creative competence; low need for personal initiative; low level of perception of innovations; possession of theoretical knowledge in arts and crafts, however, it also shows a low level of cognitive and creative activity; inadequacy of self-assessment of the level of one's own creative competence, which is reflected at the level of decorative-applied artistic reflection.

As a result of introduction of the first pedagogical condition of formation of personality-oriented motivation of future arts and crafts experts on mastering of creative competence, it is determined that formation of personality-directed motivation in future arts and crafts professionals will enable personal desire of future experts to learn processes and phenomena. Arts and crafts have the feature of creative self-expression, interest of future specialists in creative self-realization

in the field of arts and crafts; the desire for self-improvement and innovation of skills; satisfaction with the process of career growth.

Implementation of the second pedagogical condition into the educational process – observance of stages and consistency in the process of formation of creative competence of future arts and crafts specialists in higher education institutions, which provided update of the elements of the content of educational disciplines, which traditionally reveal the essence and specifics of professional training of future arts and crafts specialists, the establishment of interdisciplinary links, strengthening the focus of educational programs to ensure the effectiveness of creative training of future arts and crafts professionals in higher education.

The implementation of the third pedagogical condition – the creation of individual-creative environment as a tool of forming the creative competence of future arts and crafts professionals – gave the opportunity to develop intuition, critical thinking and creativity of future arts and crafts specialists; their ability to avoid spiritual crisis; the chance to increase the internal creative resources of future arts and crafts specialists and the ability to overcome internal barriers; to realize their own negative features, which contributed to the emergence in the mindset of future arts and crafts professionals of the ideal model of future creativity as the main reference point of professional self-development; contributed to defining their own individual style.

The scientific novelty of the research is that *for the first time* the pedagogical conditions of formation of creative competence of future arts and crafts specialists are theoretically substantiated and developed, which eventually provide: formation of personality-oriented motivation of future arts and crafts specialists to master creative competence; observance of stages and sequence in the process of formation of creative competence of future arts and crafts specialists in the institutions of higher education; creation of individual-creative environment as a tool of formation of creative competence of future arts and crafts specialists; the essence and structure of creative competence of future arts and crafts specialists *are specified*; the forms and methods of formation of creative competence of future

arts and crafts specialists, methods of diagnostics of efficiency of the organization of educational process in establishments of higher education are improved; *further development of scientific ideas* about the peculiarities of professional training of future arts and crafts specialists, criteria and levels of creative competence of future arts and crafts professionals.

The practical significance of the research is that the developed pedagogical conditions for the formation of creative competence of future arts and crafts specialists can be used by teachers of professional disciplines, as well as curators to develop forecasting skills, non-standard creative decisions, forming their own innovative and individual-creative style; skills of self-analysis of the results of their own practical activities; redefining one's own creative activity; ability to use a creative approach in practice.

Key words: creativity, creative activity, creative thinking, competence, creative competence, future specialists, arts and crafts, professional training, individual-creative environment, individual-creative style.

***The list of published works
articles in professional scientific publications***

1. **Li Xiaoxia.** (2020) Creativity in the system of professional training of future specialists in decorative and applied arts. Information culture of student youth in new educational conditions. Bulletin of the Luhansk Taras Shevchenko National University. Pedagogical Sciences. № 5 (336). Pp. 117–125 [in Ukrainian].

2. **Li Xiaoxia.** (2020) Methodological approaches to understanding the content of creative competence of future arts and crafts specialists. Image of a modern teacher. Pedagogical sciences. № 6 (195). Pp. 47–50 [in Ukrainian].

3. **Li Xiaoxia.** (2020) Pedagogical substantiation of the structure of creative competence of future specialists of decorative and applied arts. Physical and mathematical education. Issue 4 (26). Pp. 61–66. Index Copernicus [in Ukrainian].

4. **Li Xiaoxia.** (2021) Stages of formation of creative competence of future specialists of decorative and applied. Bulletin of the Taras Shevchenko National

University «Chernihiv Collegium». Pedagogical sciences. Issue 12 (168). Pp. 217–220 [in Ukrainian].

5. **Li, Xiaoxia;** Shekhavtsova, Svitlana (2021). CREATION OF A CREATIVE ENVIRONMENT AS A MEANS OF FORMING THE CREATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN DECORATIVE AND APPLIED ARTS. Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal (<https://issn2391-4165.webnode.com.ua/>), 02 (30). Available at: <https://issn2391-4164.blogspot.com/p/223.html> (accessed 30 March 2021) [in Ukrainian].

Publications in the collections of thesis in All Ukrainian and International conferences:

6. **Li Xiaoxia.** (2020) Creativity as a psychological and pedagogical category. Proceedings of the I International Scientific and Practical Internet Conference “Modern trends and conceptual ways of development of education and pedagogy”. Kyiv. Pp. 298–303 [in Ukrainian].

7. **Li Xiaoxia.** (2020) Systematization in the structure of creative competence of future specialists in decorative and applied arts. Proceedings of the International scientific-practical Internet conference “Development of education, science and business: results of 2020”. Dnipro. Pp. 608–610 [in Ukrainian].

8. **Li Xiaoxia.** (2021) Modern understanding of the concept of “creative competence” of future professionals in pedagogical discourse. Proceedings of the VII International Scientific and Practical Internet Conference “Actual trends of modern scientific research”. Munich, Germany. Pp. 353–355 [in Ukrainian].

9. **Li Xiaoxia.** (2021) Personality-oriented motivation of arts and crafts future specialists. International scientific-practical conference «Actual issues of modern pedagogical and psychological sciences». Odesa. Pp.74–77 [in Ukrainian].